Valiokunnan lausunto LiVL 29/2018 vp– U 69/2018 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Digitaalinen Eurooppa –ohjelman perustamisesta vuosiksi 2021-2027 ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sisämarkkinoita, yritysten mukaan luettuna pienten ja keskisuurten yritysten, kilpailukykyä ja Euroopan tilastoja koskevan ohjelman perustamisesta ja asetusten (EU) N:o 99/2013, (EU) N:o 1287/2013, (EU) N:o 254/2014, (EU) N:o 258/2014, (EU) N:o 652/2014 ja (EU) 2017/826 kumoamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi Digitaalinen Eurooppa –ohjelman perustamisesta vuosiksi 2021—2027 ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sisämarkkinoita, yritysten mukaan luettuna pienten ja keskisuurten yritysten, kilpailukykyä ja Euroopan tilastoja koskevan ohjelman perustamisesta ja asetusten (EU) N:o 99/2013, (EU) N:o 1287/2013, (EU) N:o 254/2014, (EU) N:o 258/2014, (EU) N:o 652/2014 ja (EU) 2017/826 kumoamisesta (U 69/2018 vp): Asia on saapunut liikenne- ja viestintävaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- kehittämispäällikkö Jussi Nissilä, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtava asiantuntija Hannele Timonen, työ- ja elinkeinoministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- liikenne- ja viestintäministeriö
- Viestintävirasto
- Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:
- Aalto-yliopisto

Valmis
5.0

Valiokunnan lausunto LiVL 29/2018 vp

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Ehdotuksen tavoitteena on uuden Digitaalinen Eurooppa –ohjelman perustaminen ohjelmakaudelle 2021—2027 pyrkimyksenä parantaa EU:n kansainvälistä kilpailukykyä sekä kehittää ja vahvistaa Euroopan strategisia digitaalisia valmiuksia. Ohjelman avulla lisätään ja maksimoidaan digitaalisen murroksen hyödyt Euroopan kansalaisille, julkiselle hallinnolle ja yrityksille. Ohjelma jakautuu seuraaviin viiteen toisiinsa kytkeytyvään tavoitteeseen tai pilariin: suurteholaskenta, tekoäly, kyberturvallisuus ja luottamus, edistyneet digitaaliset taidot, sekä digitaaliteknologioiden hyödyntäminen, digitaalikyvykkyydet ja yhteentoimivuus.

Komissio ehdottaa uuteen Digitaalinen Eurooppa -ohjelmaan käytettäväksi noin 8,2 mrd euroa vuoden 2018 kiintein hinnoin. Rahoitukseen liittyvät tukikelpoisuuskriteerit, rahoitusosuudet sekä muut täytäntöönpanon ehdot määritellään työohjelmissa.

Ohjelmalla tuettaisiin seuraavia keskeisiä toimia:

1) Suurteholaskennan (High Performance Computing) osalta tuetaan unionin yhteistä, korkealaatuista ja globaalia kilpailukykyä edistävää ekosysteemiä, mahdollistetaan unionin oma kilpailukyinen teknologian toimitusketju, edistetään suurteholaskennan sovelluksiin liittyvää huippuosaamista sekä laajennetaan suurteholaskennan saatavuutta ja käyttöä. Tavoitteena on ottaa käyttöön maailmanluokan suurteholaskenta- ja datainfrastruktuuri eksa-luokan valmiuksilla vuosiin 2022/2023 mennessä ja sen jälkeen vuosiin 2026/2027 mennessä jälki-eksa-luokan laitteistot.
2) Tekoälyyn liittyvää ydinosaamista ja kyvykkyyttä Euroopassa rakennetaan ja vahvistetaan, mukaan lukien tietovarannot ja algoritmit (‘kirjastot’), sekä tuodaan ne yritysten ja julkisten toimijoiden saataville. Lisäksi vahvistetaan ja verkotetaan tekoälyyn liittyviä jäsenvaltioissa olevia testaus- ja kokeilualustoja. Digitaali-innovointikeskittymät tarjoavat testausmahdollisuuksia ja osaamista pienyrityksille ja paikallisesti. Samalla investointeja tutkimukseen ja innovointiin kasvatetaan Euroopan Horisontti -ohjelmassa.
3) Kyberturvallisuuden ja luottamuksen osalta tuetaan yhdessä jäsenvaltioiden kanssa kyberturvallisuuden edistyneiden työkalujen ja tietojärjestelmien hankintaa sekä kyberturvallisuuteen liittyvän eurooppalaisen osaamisen ja taitojen hyödyntämistä.
4) Edistyneisiin digitaalisiin taitoihin liittyen varmistetaan, että opiskelijat, valmistuneet sekä nykyinen ja tuleva työvoima voivat olinpaikastaan riippumatta helposti saavuttaa ja kehittää taitoja, joita tarvitaan suurteholaskennan, tekoälyn ja kyberturvallisuuden hyödyntämisessä. Komission ehdotuksen mukaan toteuttajina ovat digitaali-innovointikeskittymät ja osaamiskeskukset, joiden kanssa komissio laatii yhdessä toteutusohjelman.
5) Digitaaliteknologioiden hyödyntämisen, digitaalikyvykkyyksien ja yhteentoimivuuden osalta on tarkoitus varmistaa, että erityisesti pk-yritykset, julkinen sektori ja yhteiskunnan keskeiset alat, kuten terveys, koulutus, liikenne, energia, ympäristö, kulttuuri sekä oikeuslaitos hyödyntävät digitaalisia teknologioita (erityisesti suurteholaskenta, tekoäly ja kyberturvallisuus). Lisäksi tuetaan yhteentoimivia ratkaisuja ja digitaali-innovointikeskittymien verkoston kehitystä.

Keskeisessä roolissa on ohjelman ensimmäisenä toteutusvuonna luotava, yrityksiä ja julkista sektoria digitalisaatiossa tukeva digitaali-innovointikeskittymien verkosto. Digitaali-innovointikeskittymillä tarkoitetaan oikeudellisia toimijoita, jotka valitaan avoimen ja kilpailullisen menettelyn kautta toteuttamaan ohjelman toimenpiteitä, erityisesti tarjoamaan teknologista osaamista, kokeilualustoja ja digitaalisen murroksen edellyttämiä sovelluksia. Artiklan 16 mukaan jäsenvaltiot tarjoavat ehdokkaansa ohjelman alkuvaiheessa muodostettavaan verkostoon avoimen ja kilpailullisen prosessin kautta ja käyttäen kriteereinä muun muassa keskittymiltä edellytettäviä kompetensseja, hallinnointikyvykkyyttä, tarvittavaa henkilöstöä sekä infrastruktuuria.

Komissio tekee ehdokkaiden perusteella päätöksensä ensimmäisen vaiheen verkostosta ja lisäkriteereinään käytettävissä oleva rahoitus sekä tarve varmistaa teollisuuden tarpeet, julkiset hyödyt ja tasapainoinen maantieteellinen kattavuus.

Jatkovaiheessa digitaali-innovointikeskittymiä valitaan avoimen ja kilpailullisen prosessin kautta ja pyrkien laajaan maantieteelliseen kattavuuteen Euroopassa. Jäsenvaltiosta olevien toimijoiden määrä suhteutetaan sen asukaslukuun. Jokaisessa jäsenvaltiossa tulee olla ainakin yksi digitaali-innovointikeskittymä. Digitaali-innovointikeskittymät voivat saada rahoitusta avustusten muodossa.

Valtioneuvoston kanta

Digitaalinen Eurooppa-ohjelma

Valtioneuvosto suhtautuu yleisellä tasolla myönteisesti ehdotukseen ja sen tavoitteisiin. Euroopan kilpailukykyä tulee vahvistaa ja siinä tärkeää on EU-tason panostus innovaatioihin, tutkimukseen, osaamiseen ja investointeihin.

Valtioneuvosto näkee Digitaalinen Eurooppa –ohjelman EU:n olennaisena sitoumuksena digitaalisen muutoksen tukemisessa. Etenkin panostukset strategisiin hankkeisiin, kuten tekoäly ja kyberturvallisuus sekä digitaalisiin tietoihin ja taitoihin tukevat EU:n kasvua ja kilpailukykyä.

Valtioneuvosto katsoo, että Digitaalinen Eurooppa –ohjelma kytkeytyy Suomelle tärkeisiin tavoitteisiin, jotka koskevat digitalisaation ja tekoälyn laajaa soveltamista yrityksissä ja yhteiskunnassa sekä digitaalisten taitojen ja osaamisen kehittämistä. Ohjelman tulee hyödyttää laajalti kansalaisia, yrityksiä, julkista sektoria sekä muita relevantteja toimijoita. Erityisesti tulisi huolehtia pk- ja mikroyritysten mahdollisuuksista kehittää osaamistaan. Tärkeää on edistää kaiken kokoisten yritysten osallistumista sekä yritysten ekosysteemejä ja kasvuohjelmia, joissa yritysten lisäksi mukana ovat esimerkiksi yliopistot, tutkimusorganisaatiot ja kaupungit. Nämä voivat osaltaan edistää tärkeällä tavalla digitalisaation hyötyjen kanavoimista.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että EU:ssa luodaan tekoälyn soveltamiselle suotuisa toimintaympäristö, joka kannustaa investointeihin ja takaa yritysten kilpailukyvyn kansainvälisesti. Tähän sisältyvät myös digitaali-innovointikeskittymien luominen alueilla ja niiden verkoston kehittäminen. Tärkeää on, että jokaisessa jäsenvaltiossa on ensivaiheessa ainakin yksi digitaali-innovointikeskittymä. Myöhemmässä vaiheessa ja valittaessa uusia innovointikeskittymiä tulisi painottaa erityisesti ohjelman tavoitteisiin liittyvää korkeaa osaamista.

Euroopan on myös tärkeä pysyä mukana suurteholaskennan kehityksessä ja sen soveltamisessa. Yhtenä ohjelman painopisteenä oleva kyberturvallisuus muodostaa keskeisen perustan digitalisoituvalle yhteiskunnalle ja yritysten digitaaliselle liiketoiminnalle. Teknologisen kehittämisen päämääränä tulee olla koko yhteiskunnan etu ja innovointi, jolla lisätään laadukkaita työpaikkoja ja parannetaan elinoloja. Digitalisaatio vaikuttaa erityisesti kansalaisiin ja heidät tulee ottaa alusta alkaen kehittämisessä huomioon.

Valtioneuvosto pitää jatkoneuvotteluissa tärkeänä varmistaa, että Digitaalinen Eurooppa –ohjelma ja muut Euroopan digitaalisia toimenpiteitä sisältävät ohjelmat, kuten esimerkiksi Horisontti Eurooppa, Verkkojen Eurooppa ja ESR+ muodostavat mahdollisimman selkeän ja toisiaan täydentävän kokonaisuuden samalla välttäen päällekkäisyyttä. Digitaalisuus koskee useita aloja ja siksi tulisi yhteentoimivuuden varmistamisen lisäksi seurata, mitä digitaalisen talouden tai tutkimuksen teemoja jää muihin ohjelmiin. Valtioneuvosto pitää tärkeänä vuorovaikutusta Digitaalinen Eurooppa -ohjelman eri pilarien kesken sekä Digitaalinen Eurooppa -ohjelman ja muiden digitalisaation edistämiseen tähtäävien ohjelmien välillä, kun tavoitellaan merkittäviä vaikutuksia.

Valtioneuvosto jatkaa asetusehdotuksen tarkempaa analysointia ja täsmentää kantojaan myöhemmässä vaiheessa. Komission ehdotusten rahoituksen mitoitukseen otetaan erikseen kantaa osana rahoituskehysneuvottelujen kokonaisuutta.

Sisämarkkinaohjelma

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että sisämarkkinoiden kehittäminen on keskeisenä tavoitteena EU:n seuraavalla ohjelmakaudella 2021—2027 ja tämä on myös huomioitu EU:n tulevassa rahoituskehyksessä.

Valtioneuvosto katsoo, että komission ehdotus sisältää useita Suomen näkemysten mukaisia tavoitteita. Näitä ovat sisämarkkinalainsäädännön toimeenpanon tehostaminen, digitaalisen talouden kilpailullisen toimintaympäristön vahvistaminen sekä EU:n kasvun ja kilpailukyvyn parantaminen. Näiden tavoitteiden lisäksi myös EU:n palvelumarkkinoiden kehittämisen pitäisi olla seuraavan ohjelmakauden keskiössä. Tämä on olennaisen tärkeää EU:n kilpailukyvyn kannalta, koska suuri osa arvonluonnista tulee palveluista, erityisesti digitaalisista palveluista.

Valtioneuvosto pitää hyvänä, että myös pienet ja keskisuuret yritykset ovat ehdotuksen toimenpiteiden keskeisinä kohteina koska niillä on suuria yrityksiä enemmän vaikeuksia hyötyä sisämarkkinoista. Valtioneuvosto katsoo, että elintarvikeketjuun liittyvät asiat on kirjattu ehdotuksen tavoitteisiin tavalla, joka vastaa myös Suomen tavoitteita esimerkiksi elintarviketurvallisuuden varmistamiseksi.

Valtioneuvosto jatkaa asetusehdotusten tarkempaa analysointia ja täsmentää kantojaan myöhäisemmässä vaiheessa. Komission ehdotusten rahoituksen mitoitukseen otetaan erikseen kantaa osana rahoituskehysneuvottelujen kokonaisuutta.

Valiokunnan lausunto LiVL 29/2018 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valiokunta pitää ehdotusta kyberturvallisuuden ja digitaalisen kehityksen kannalta merkittävänä ja katsoo, että saatavilla olevan rahoituksen hyödyntämiseen myös Suomessa tulee panostaa merkittävästi jatkossa.

Valiokunta kiinnittää huomiota erityisesti Kiinan ja Yhdysvaltojen etumatkaan teknologian kehittämisessä ja hyödyntämisessä. Etumatkan kuromiseksi tarvitaan huomattavia taloudellisia panostuksia ja kattavaa arviota siitä, millä yhteisillä toimenpiteillä ja kilpailun tekijöillä kehitystä saadaan Euroopassa eteenpäin.

Valiokunta jakaa valtioneuvoston näkemyksen tekoälyyn liittyvän ydinosaamisen ja kyvykkyyden kehittämisen merkityksestä. Tämän lisäksi tulee kuitenkin huomioida, että Euroopan unionin laajuiset tekoälypalvelut, esimerkiksi älykkäät liikenteen palvelut, edellyttävät esteetöntä tietojen kulkua unionin jäsenmaiden välillä, kansalaisten yksityisyydensuoja huomioiden. Tästä syystä valiokunta korostaa EU-maiden viranomaisten tietovarantojen avoimuuden, saatavuuden ja yhteentoimivuuden merkitystä Euroopan digitaaliselle kilpailukyvylle.

Valiokunta pitää Euroopan yhtenä positiivisena kilpailutekijänä yhtenäistä lainsäädäntöä ja muun muassa tietoturvallisuuden huomioimista. Valiokunta kuitenkin korostaa, että erityisesti nopeasti kehittyvillä toimialoilla tulee huolehtia siitä, että eurooppalaista kehitystä ei rajoiteta liiallisella sääntelyllä. Viestintämarkkinoiden EU-tason sääntely on esimerkki toimialasta, jolla tarpeetonta ja osin päällekäistäkin sääntelyä tulee jatkossa vähentää.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Liikenne- ja viestintävaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 18.10.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Ari Jalonen sin
varapuheenjohtaja Markku Pakkanen kesk
jäsen Jyrki Kasvi vihr
jäsen Jukka Kopra kok
jäsen Suna Kymäläinen sd
jäsen Mia Laiho kok
jäsen Mats Löfström r
jäsen Eeva-Maria Maijala kesk
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Jani Mäkelä ps

jäsen Jari Ronkainen ps
jäsen Satu Taavitsainen sd
jäsen Katja Taimela sd
jäsen Sofia Vikman kok
varajäsen Kauko Juhantalo kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Juha Perttula